

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ~~ΣΕΥΚΕ~~ κατά της
ΕΛΛΑΔΑΣ
(προσφυγή αριθ. 46380/99)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

20 Δεκεμβρίου 2001

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές αλλαγές πριν από τη δημοσίευση της οριστικής εκδοχής της στην επίσημη συλλογή που περιέχει μία επιλογή αποφάσεων του Δικαστηρίου.

-Ακριβές αντίγραφο.

Στρασβούργο, 20.12.2001

(υπογραφή)

Erik FRIBERGH

Γραμματέας Τμήματος

Γραφείο Μεταφράσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
Bureau des Traductions du Ministère des Affaires Etrangères de la République Hellénique,
Athènes
Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translation Office, Athens

H

Στην υπόθεση ~~ŠEJKA/Ě~~
Ελλάδας,

κατά της

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
(πρώτο τμήμα), συνεδριάζον σε τμήμα αποτελούμενο από τους :

κυρία F. TULKENS, *πρόεδρος,*

κύριο Κ.Λ. ΡΟΖΑΚΗ,

κύριο Ρ. ΛΟΡΕΝΖΕΝ,

κυρία Ν. ΒΑΪΚ,

κύριο Ε. ΛΕΒΙΤΣ,

κύριο Α. ΚΟΒΛΕΡ,

κύριο Β. ΖΑΓΡΕΒΕΛΣΚΥ, *δικαστές,*

και τον κύριο Ε. ΦΡΙΒΕΡΓΗ, *γραμματέα τμήματος,*

Αφού διασκέφθηκε σε δικαστικό συμβούλιο στις 25
Ιανουαρίου 2000 και στις 29 Νοεμβρίου 2001,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία ελήφθη την πιο
πάνω ημερομηνία :

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη με μία προσφυγή (αριθ. 46380/99)
στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας και με την οποία
μία ανώνυμη εταιρία εδρεύουσα στο Κράτος αυτό, η
~~ŠEJKA/Ě~~ ("η προσφεύγουσα"), προσέφυγε
ενώπιον του Δικαστηρίου στις 12 Ιανουαρίου 1999, δυνάμει του
άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων
Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών ("η Σύμβαση").

2. Η προσφεύγουσα εκπροσωπήθηκε από τον κ. Κ.
Φλώρο, δικηγόρο του συλλόγου της Αθήνας. Η ελληνική
κυβέρνηση ("η Κυβέρνηση") εκπροσωπήθηκε από τον εντεταλμένο

του αντιπροσώπου της, κύριο Σ. Σπυρόπουλο, σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και τον κύριο Ι. Μπακόπουλο, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Η προσφεύγουσα επικαλέστηκε μία παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης, λόγω της υπέρβασης του εύλογου χρόνου της διαδικασίας.

4. Η προσφυγή διαβιβάστηκε στο δεύτερο τμήμα του Δικαστηρίου (άρθρο 52 § 1 του κανονισμού). Μέσα σ' αυτό, το δικαστικό συμβούλιο που επιφορτίστηκε με την εξέταση της υπόθεσης (άρθρο 27 § 1 της Σύμβασης) συστήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 26 § 1 του κανονισμού.

5. Με απόφαση της 25 Ιανουαρίου 2001, το Δικαστήριο κήρυξε την προσφυγή παραδεκτή.

6. Τόσο η Κυβέρνηση όσο και η προσφεύγουσα κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις επί της ουσίας της υποθέσεως (άρθρο 59 § 1 του κανονισμού).

7. Την 1η Νοεμβρίου 2001, η προσφυγή ανατέθηκε στο πρώτο τμήμα. Μέσα σ' αυτό, το δικαστικό συμβούλιο που επιφορτίστηκε με την εξέταση της υπόθεσης (άρθρο 27 § 1 της Σύμβασης) συστήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 26 § 1 του κανονισμού.

ΟΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

8. Στις 9 Ιουνίου 1988, η προσφεύγουσα εταιρία συνήψε μία σύμβαση με την Τράπεζα της Ελλάδος, βάσει της οποίας ανέλαβε να προμηθεύσει στην τράπεζα αυτή σαράντα έναν ηλεκτρονικούς υπολογιστές και τριάντα επτά εκτυπωτές έναντι

ενός ποσού 32.473.015 δραχμών (δρχ.). Ως ημερομηνία για την παράδοση του υλικού ορίστηκε στις 24 Οκτωβρίου 1988. Η σύμβαση προέβλεπε ότι, σε περίπτωση καθυστέρησης της παράδοσης, η προσφεύγουσα ώφειλε να καταβάλει ποινική ρήτρα καθυστέρησης, ανάλογη με την αξία του υλικού που θα παραδινόταν με καθυστέρηση.

9. Εξαιτίας κάποιων καθυστερήσεων που οφείλονταν, κατά την προσφεύγουσα, σε καθυστερημένες πληρωμές της τράπεζας, η τελευταία αξίωσε από την προσφεύγουσα, στις 31 Μαΐου 1989, το μέγιστο ποσό που προβλεπόταν γι'αυτήν την ποινική ρήτρα καθυστέρησης, το οποίο ανερχόταν στο 25% του συνολικού ύψους της σύμβασης, ήτοι 6.998.495 δρχ.

10. Στις 23 Ιανουαρίου 1992, η προσφεύγουσα κατέθεσε αγωγή στο πρωτοδικείο της Αθήνας με το αίτημα της μείωσης της αποζημίωσης και της καταβολής του υπολοίπου ποσού που είχε παρακρατηθεί από την τράπεζα. Η αγωγή κοινοποιήθηκε αυθημερόν στην τράπεζα και η δικάσιμος ορίστηκε για τις 4 Μαρτίου 1992.

11. Με προδικαστική απόφασή του της 30 Ιουνίου 1992 (αριθ. 2710/1992), το πρωτοδικείο διέταξε συμπληρωματικές αποδείξεις. Η προσφεύγουσα έπρεπε να αποδείξει αν είχε παραδώσει εμπορεύματα σε συγκεκριμένες ημερομηνίες, τηρώντας τις προθεσμίες που είχαν συμφωνηθεί, και αν υπήρξε καθυστέρηση εκ μέρους της ενάγουσας στην πληρωμή ενός ποσοστού του συμφωνηθέντος τιμήματος. Επιπλέον, έπρεπε να αποδείξει ότι η τράπεζα δεν είχε υποστεί ζημία ως προς την εγκατάσταση των προγραμμάτων και της μηχανογραφικής υπηρεσίας της, καθώς και ότι η τράπεζα, επιβάλλοντας την ποινική ρήτρα, είχε επωφεληθεί του 25% της αξίας της σύμβασης και ότι η οικονομική ζημία την οποία υπέστη η τράπεζα εξαιτίας της

καθυστέρησης της εκτέλεσης της σύμβασης ήταν μικρότερη από εκείνη την οποία υπέστη η προσφεύγουσα. Από την πλευρά της, η τράπεζα έπρεπε να αποδείξει ότι η καθυστέρηση της επιστροφής εγγυητικής επιστολής από την εμπορική τράπεζα μεταξύ της ημερομηνίας της οριστικής παραλαβής των εμπορευμάτων και εκείνης της επιστροφής της εγγυητικής επιστολής οφειλόταν σε υπαιτιότητα της προσφεύγουσας, η οποία είχε προβεί στην εκχώρηση της σύμβασης λόγω ενεχύρου που συστάθηκε υπέρ της εμπορικής τράπεζας. Επίσης, η τράπεζα έπρεπε να αποδείξει ότι, παραλείποντας την ανακοίνωση της εκχώρησης, η προσφεύγουσα συνέβαλε στην πραγματοποίηση παρανόμων καταβολών, οι οποίες έπρεπε κανονικά να είχαν γίνει στην εμπορική τράπεζα. Τέλος, η τράπεζα έπρεπε να αποδείξει ότι η προσφεύγουσα είχε αρνηθεί να αναλάβει τη συντήρηση του υλικού και ότι, κατά συνέπεια, η εναγόμενη αναγκάστηκε σε υψηλές δαπάνες προς τον σκοπό αυτό γιατί υποχρεώθηκε να αναθέσει το έργο αυτό σε τρίτον.

12. Οι αποδείξεις που ετάχθησαν έτσι από το πρωτοδικείο θα διεξάγονταν από τους διαδίκους μέσα σε μία προθεσμία ενενήντα ημερών από την κοινοποίηση της απόφασης, με επίσπευση του επιμελέστερου διαδίκου και με δύο μάρτυρες για τον καθένα από τους διαδίκους.

13. Η απόφαση του δικαστηρίου καθαρογράφηκε με επιμέλεια της προσφεύγουσας και θεωρήθηκε από το δικαστήριο στις 10 Σεπτεμβρίου 1992. Στις 20 Σεπτεμβρίου 1992, η προσφεύγουσα κάλεσε τον εισηγητή δικαστή να ορίσει μία ημερομηνία για την εξέταση των μαρτύρων.

14. Η πρώτη δικάσιμος για την εξέταση μαρτύρων έλαβε χώρα στις 8 Δεκεμβρίου 1992, αλλά με κοινό αίτημα των πληρεξουσίων δικηγόρων των διαδίκων (εξαιτίας μίας αποχής των

μελών του δικηγορικού συλλόγου), αναβλήθηκε για τις 23 Φεβρουαρίου 1993 και, στη συνέχεια, με αίτημα του πληρεξουσίου δικηγόρου της προσφεύγουσας, για τις 11 Μαΐου 1993. Την ημερομηνία αυτή, ο δικαστής, μετά από μιάς ώρας εξέταση ενός από τους μάρτυρες, ανέβαλε την εξέταση για τις 12 Οκτωβρίου 1993, αλλά η διαδικασία διακόπηκε λόγω της διεξαγωγής των βουλευτικών εκλογών που κηρύχθηκαν τον Σεπτέμβριο 1993. Η εξέταση συνεχίστηκε στις 21 Δεκεμβρίου 1993, αλλά, καθώς δεν ολοκλήρωσαν οι μάρτυρες, ο δικαστής την ανέβαλε για τις 29 Μαρτίου 1994. Την ημερομηνία αυτή, ο πληρεξούσιος δικηγόρος της εναγόμενης δεν εμφανίστηκε λόγω ενός απροβλέπτου κωλύματος και ο πληρεξούσιος δικηγόρος της προσφεύγουσας υποχρεώθηκε, όπως προβλέπουν οι κανόνες του δικηγορικού συλλόγου, να μην προχωρήσει μόνος στην εξέταση του μάρτυρα. Η εξέταση αναβλήθηκε για τις 12 Απριλίου 1994 και, στη συνέχεια, με αίτημα των δύο διαδίκων, για τις 4 Οκτωβρίου 1994. Την ημερομηνία αυτή, η εξέταση των μαρτύρων συνεχίστηκε όπως και στις 20 Δεκεμβρίου 1994, ημερομηνία κατά την οποία αναβλήθηκε και πάλι για τις 28 Φεβρουαρίου 1995, αλλά ο πληρεξούσιος δικηγόρος της εναγόμενης δεν εμφανίστηκε. Μετά από αίτηση του πληρεξουσίου δικηγόρου της προσφεύγουσας, η εξέταση των μαρτύρων επαναλήφθηκε στις 11 Απριλίου 1995, αλλά καθώς δεν ολοκληρώθηκε, ο δικαστής την ανέβαλε για τις 27 Ιουνίου 1995 και, στη συνέχεια, μετά από αίτηση του πληρεξουσίου δικηγόρου της εναγόμενης, για τις 14 Νοεμβρίου 1995.

15. Στις 14 Νοεμβρίου 1995, η εναγόμενη δεν εμφανίστηκε και η προσφεύγουσα δήλωσε ότι παραιτείται από την εξέταση των υπολοίπων μαρτύρων που είχε προτείνει. Με κλήση που κατατέθηκε την ίδια ημέρα, η τράπεζα κάλεσε το δικαστήριο

να ορίσει μία νέα δικάσιμο για την εξέταση του δεύτερου μάρτυρα που είχε προτείνει η ίδια. Η δικάσιμος ορίστηκε για τις 12 Δεκεμβρίου 1995, αλλά ο πληρεξούσιος δικηγόρος της εναγόμενης ζήτησε μία νέα αναβολή, η οποία του χορηγήθηκε παρά τις αντιρρήσεις του πληρεξουσίου δικηγόρου της προσφεύγουσας.

16. Στις 5 Μαρτίου 1996, η προσφεύγουσα δεν εμφανίστηκε και η υπόθεση τέθηκε σε διάσκεμμα, χωρίς να έχει ολοκληρωθεί η εξέταση του δεύτερου μάρτυρα που προτάθηκε από την τράπεζα. Η διεξαγωγή των αποδείξεων συνεχίστηκε στις 21 Μαΐου 1996.

17. Στις 23 Μαΐου 1996, η προσφεύγουσα κάλεσε το δικαστήριο να ορίσει μία δικάσιμο για την συζήτηση της αγωγής που είχε καταθέσει τον Ιανουάριο του 1992.

18. Η συζήτηση έλαβε χώρα στις 16 Οκτωβρίου 1996. Το πρωτοδικείο εξέδωσε την απόφασή του στις 14 Οκτωβρίου 1997. Η απόφαση καθαρογράφηκε με επιμέλεια της προσφεύγουσας στις 21 Οκτωβρίου 1997 και θεωρήθηκε από το δικαστήριο στις 17 Νοεμβρίου 1997. Η προσφεύγουσα επέδωσε την απόφαση στην εναγόμενη στις 8 Οκτωβρίου 1997.

19. Στην απόφασή του, το δικαστήριο υποχρέωσε την τράπεζα στην πληρωμή προς την προσφεύγουσα του ποσού των 3.998.495 δρχ. και κήρυξε την απόφασή του προσωρινά εκτελεστή για το ποσό των 1.000.000 δρχ.

20. Στις 30 Δεκεμβρίου 1997 και στις 7 Ιανουαρίου 1998, η προσφεύγουσα και η Τράπεζα της Ελλάδος αντίστοιχα άσκησαν έφεση κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Εφετείου Αθηνών.

21. Η συζήτηση ενώπιον του Εφετείου έλαβε χώρα στις 28 Μαΐου 1998 και η απόφαση εκδόθηκε στις 7 Δεκεμβρίου 1998. Το Εφετείο επικύρωσε την πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση. Η

απόφαση του Εφετείου καθαρογράφηκε με επιμέλεια της προσφεύγουσας, η οποία την κατέθεσε στο Εφετείο στις 22 Δεκεμβρίου 1998. Το δακτυλογραφημένο κείμενο της απόφασης του Εφετείου θεωρήθηκε στις 29 Ιανουαρίου 1999.

22. Στις 12 Φεβρουαρίου 1999, η Τράπεζα της Ελλάδος κατέθεσε στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων 3.998.495 δρχ. για το κεφάλαιο και 8.228.144 δρχ. για τόκους, ήτοι συνολικά 11.226.639 δρχ.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

23. Οι εφαρμοστέες διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας έχουν ως εξής :

Άρθρο 106

“Το δικαστήριο ενεργεί μόνο ύστερα από αίτηση διαδίκου και αποφασίζει με βάση τους πραγματικούς ισχυρισμούς που προτείνουν και αποδεικνύουν οι διάδικοι και τις αιτήσεις που υποβάλλουν.”

Άρθρο 108

“Οι διαδικαστικές πράξεις ενεργούνται με πρωτοβουλία και επιμέλεια των διαδίκων, εκτός αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά.”

Άρθρο 229

“Αντίγραφο της αγωγής με την κάτω κάτω από αυτήν πράξη για τον προσδιορισμό δικασίμου και την κλήση προς συζήτηση στην ορισμένη δικάσιμο επιδίδεται στον

εναγόμενο με την επιμέλεια του ενάγοντος.”

Άρθρο 330

“1. Οι διατάξεις των άρθρων 228 και 229 εφαρμόζονται και για τον προσδιορισμό κάθε άλλης δικασίμου.

2. Δικαίωμα να επισπεύσει τη συζήτηση έχει οποιοσδήποτε διάδικος.”

Άρθρο 342

“(…)

2. Η πράξη που τάσσει συμπληρωματικές αποδείξεις ορίζει: (α) το θέμα που πρέπει να αποδειχθεί, β) τον διάδικο που βαρύνεται με την απόδειξη και τα αποδεικτικά μέσα που επιτρέπονται, γ) την αρχή ενώπιον της οποίας θα γίνει η διεξαγωγή, και δ) τον χρόνο της διεξαγωγής.

3. Η απόδειξη διεξάγεται ενώπιον του δικαστηρίου. Αν η διεξαγωγή απαιτεί πολύ χρόνο, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει να γίνει ενώπιον μέλους του, που ορίζεται ως εισηγητής. Η διεξαγωγή γίνεται στο ακροατήριο, εκτός αν η πράξη ορίζει άλλο τρόπο (...). Ο χρόνος διεξαγωγής δεν επιτρέπεται να υπερβεί τους έξι μήνες.”

Άρθρο 343

“Οι διάδικοι έχουν δικαίωμα να παρίστανται στην αποδεικτική διαδικασία και καλούνται για το σκοπό αυτό από τον διάδικο που διεξάγει την απόδειξη τρεις ημέρες πριν από τη διεξαγωγή (...). Αν εκείνος που κλητεύθηκε δεν παραστεί, η διαδικασία διεξάγεται χωρίς αυτόν.”

24. Οι αποφάσεις των ελληνικών πρωτοδικείων και

εφετειών αναφέρουν στο τέλος του κειμένου τουε δύο ημερομηνίες : η μία αντιστοιχεί σ'εκείνη κατά την οποία το δικαστήριο διασκέφθηκε και ψήφισε στη συγκεκριμένη υπόθεση, η άλλη σ'εκείνη της "δημοσίευσης" της απόφασης. Με τον όρο δημοσίευση εννοείται η εγγραφή στο βιβλίο του δικαστηρίου της ετυμηγορίας του δικαστηρίου, ήτοι αν η αγωγή έγινε δεκτή ή απορρίφθηκε ή αν το δικαστήριο διέταξε συμπληρωματικές αποδείξεις. Το κείμενο της απόφασης είναι ακόμη στο στάδιο του χειρόγραφου. Καθώς η ετοιμασία του δακτυλογραφημένου κειμένου της απόφασης - υποχρέωση που βαρύνει κανονικά το δικαστήριο που την εξέδωσε - μπορεί να διαρκέσει αρκετούς μήνες, ο ενδιαφερόμενος διάδικος αναλαμβάνει με επιμέλειά του και με έξοδά του το έργο αυτό και υποβάλλει στη γραμματεία του δικαστηρίου το δακτυλογραφημένο κείμενο που πρέπει να θεωρηθεί από τον εισηγητή δικαστή και τον πρόεδρο του δικαστηρίου και να υπογραφεί από τον γραμματέα. Από την ημερομηνία της θεώρησης οι διάδικοι μπορούν να λάβουν αντίγραφα της απόφασης και να προχωρήσουν σε επιδόσεις, μέτρα εκτέλεσης, κλπ.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

25. Η προσφεύγουσα επικαλείται μια παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης, το οποίο, στο εφαρμοστέο τμήμα του, έχει ως εξής :

"Παν πρόσωπο έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθῆ

Γραφείο Μεταφράσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
Bureau des Traductions du Ministère des Affaires Etrangères de la République Hellénique,
Athènes
Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translation Office, Athens

(...) και εντός λογικής προθεσμίας, υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίο θα αποφασίσει (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)."

26. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει την μεγάλη πολυπλοκότητα της υπόθεσης και ειδικότερα των θεμάτων που αποτέλεσαν το αντικείμενο των συμπληρωματικών αποδείξεων. Ισχυρίζεται ότι το πρωτοδικείο ενήργησε πάντοτε με ταχύτητα και ότι η διάρκεια της διαδικασίας, ιδιαίτερα εκείνης που σχετιζόταν με τη διεξαγωγή των αποδείξεων (η οποία διήρκεσε από τις 8 Δεκεμβρίου 1992 μέχρι τις 21 Μαΐου 1996 - τρία χρόνια και πέντε μήνες), οφείλεται στη συμπεριφορά της προσφεύγουσας, η οποία είχε εξάλλου την πρωτοβουλία όλων των πράξεων που ήταν αναγκαίες για την ολοκλήρωσή της.

27. Ειδικότερα, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι μία καθυστέρηση τεσσάρων μηνών (από τις 30 Ιουνίου 1992 μέχρι τις 30 Οκτωβρίου 1992) οφείλεται στην αδράνεια της προσφεύγουσας η οποία καθυστέρησε να κοινοποιήσει την απόφαση αριθ. 2710/1992 προς την αντίδικο και να καλέσει τον δικαστή να ορίσει μία ημερομηνία δικασίμου. Μία καθυστέρηση επτά μηνών (από τις 20 Οκτωβρίου 1992 μέχρι τις 11 Μαΐου 1993) οφείλεται στην αποχή των δικηγόρων του συλλόγου της Αθήνας και στην αναβολή που ζητήθηκε από την προσφεύγουσα. Μία ακόμη καθυστέρηση επτά μηνών (από τις 11 Μαΐου 1993 μέχρι τις 21 Δεκεμβρίου 1993) οφείλεται στην αιφνίδια διεξαγωγή βουλευτικών εκλογών. Πολλές άλλες καθυστερήσεις πέντε μηνών και μετά δύο μηνών, πέντε μηνών και τριών μηνών (από τις 21 Δεκεμβρίου 1993 μέχρι τις 12 Απριλίου 1994, από τις 28 Φεβρουαρίου 1995 μέχρι τις 11 Απριλίου 1995, από τις 27 Ιουνίου 1995 μέχρι τις 28 Νοεμβρίου 1995 και από τις 12 Δεκεμβρίου 1995

μέχρι τις 5 Μαρτίου 1996, αντίστοιχα), δεν μπορούν να καταλογιστούν στο δικαστήριο, γιατί τόσο η προσφεύγουσα όσο και η αντίδικός της ζήτησαν και πήραν πολλές αναβολές. Σ' αυτά προστίθενται οι περίοδοι των δικαστικών διακοπών, από την 1η Ιουλίου μέχρι τις 15 Σεπτεμβρίου εκάστου έτους. Η περίοδος του ενός έτους περίπου μεταξύ της συζήτησης της υπόθεσης (21 Οκτωβρίου 1996) και της καθαρογραφής της απόφασης (21 Οκτωβρίου 1997) εξηγείται από την πολυπλοκότητα της υπόθεσης, όπως προκύπτει από τα πολλά σημεία που έπρεπε να διευκρινιστούν από τις συμπληρωματικές αποδείξεις.

28. Ως προς τη διαδικασία ενώπιον του Εφετείου, η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι η προσφεύγουσα έκανε τέσσερις μήνες να επιδώσει την απόφαση στην εναγόμενη και ότι, παρά την πολυπλοκότητα της υπόθεσης, το Εφετείο αποφάνθηκε μέσα σε επτά μήνες από τη συζήτηση που έγινε ενώπιόν του.

29. Σε ό,τι αφορά τη διαδικασία ενώπιον του πρωτοδικείου, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι το διάστημα των τεσσάρων μηνών που χρειάστηκε το δικαστήριο αυτό για να εκδώσει την προδικαστική απόφασή του είναι υπερβολικό, λαμβανομένου υπόψη ότι, στην απόφαση αυτή, το δικαστήριο αναπαρήγαγε τους ισχυρισμούς των διαδίκων και διέταξε συμπληρωματικές αποδείξεις. Υπενθυμίζει ότι το δικαστήριο είχε τάξει μία προθεσμία ενενήντα ημερών για τη διεξαγωγή των αποδείξεων, αλλά αυτή διήρκεσε περισσότερο από τρία χρόνια και έξι μήνες. Μία τέτοια καθυστέρηση οφείλεται στο ελληνικό δικονομικό σύστημα, σύμφωνα με το οποίο η εξέταση των μαρτύρων πραγματοποιείται σε πολλές δικασίμους διάρκειας μίας ώρας η κάθε μία και, αν δεν ολοκληρωθεί, αναβάλλεται σε άλλη δικάσιμο αρκετούς μήνες αργότερα. Εν προκειμένω, στη διάρκεια της επίδικης περιόδου, το δικαστήριο άκουσε τρεις μάρτυρες σε μία

συνολική διάρκεια επτά ωρών. Η προσφεύγουσα υπογραμμίζει επίσης ότι παρήλθαν πέντε μήνες μεταξύ της ημερομηνίας κατά την οποία είχε καλέσει το δικαστήριο να ορίσει μία δικάσιμο (στις 23 Μαΐου 1996) και της συζήτησης (16 Οκτωβρίου 1996), καθώς και ένα χρόνο μέχρι την έκδοση της απόφασης (14 Οκτωβρίου 1997). Εξάλλου, η προσφεύγουσα θεωρεί πολύ μεγάλη τη διαδικασία ενώπιον του Εφετείου και κυρίως το διάστημα που χρειάστηκε σ' αυτό για να θεωρήσει το δακτυλογραφημένο κείμενο της απόφασής του.

30. Επιπλέον, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι επέδειξε μεγάλη επιμέλεια στην εξέλιξη της διαδικασίας, επιλαμβανόμενη ειδικότερα της καθαρογραφής όλων των δικαστικών αποφάσεων. Αποκρούει το επιχείρημα της Κυβέρνησης σύμφωνα με το οποίο η ίδια καθυστέρησε τέσσερις μήνες να καλέσει τον δικαστή να ορίσει μία ημερομηνία, γιατί στην πραγματικότητα η Κυβέρνηση υπολογίζει το διάστημα από τη διάσκεψη του δικαστηρίου (30 Ιουνίου 1992) και όχι από τη θεώρηση της απόφασης (10 Σεπτεμβρίου 1992). Τέλος, αποκρούει το επιχείρημα της Κυβέρνησης σύμφωνα με το οποίο η υπόθεση παρουσίαζε μία μεγάλη πολυπλοκότητα. Κατ' αυτήν, επρόκειτο για μία συνήθη εμπορική διαφορά η οποία έδωσε αφορμή για μία απόφαση τεσσάρων σελίδων στον πρώτο βαθμό και για μία εφετειακή απόφαση πέντε σελίδων στον δεύτερο βαθμό.

31. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η διαδικασία άρχισε στις 23 Ιανουαρίου 1992, με την κατάθεση της αγωγής στο Πρωτοδικείο της Αθήνας και έληξε στις 29 Ιανουαρίου 1999, με τη θεώρηση του δακτυλογραφημένου κειμένου της απόφασής του Εφετείου Αθηνών. Κατά συνέπεια, διήρκεσε επτά έτη και έξι ημέρες.

32. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο εύλογος χαρακτήρας

της διαδικασίας εκτιμάται βάσει των συνθηκών της υπόθεσης και λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων που καθιερώθηκαν από τη νομολογία του Δικαστηρίου, και ειδικότερα της πολυπλοκότητας της υπόθεσης, της συμπεριφοράς του προσφεύγοντος και εκείνης των αρμοδίων αρχών (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, την απόφαση Di Pede κατά Ιταλίας της 26 Σεπτεμβρίου 1996, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-IV, § 27), τα οποία, εν προκειμένω, απαιτούν μία σφαιρική εκτίμηση.

33. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η διαδικασία εξέτασης των μαρτύρων, κατόπιν της προδικαστικής απόφασης της 30 Ιουνίου 1992, απετέλεσε το αντικείμενο δεκατεσσάρων αναβολών (23 Φεβρουαρίου, 11 Μαΐου, 12 Οκτωβρίου και 21 Δεκεμβρίου 1993, 23 Μαρτίου, 12 Απριλίου, 4 Οκτωβρίου και 20 Δεκεμβρίου 1994, 28 Φεβρουαρίου, 11 Απριλίου, 27 Ιουνίου, 14 Νοεμβρίου, 12 Δεκεμβρίου 1995 και 5 Μαρτίου 1996). Βεβαίως, ένα μέρος των αναβολών αυτών οφείλονταν στη συμπεριφορά της προσφεύγουσας ή της εναγόμενης, αλλά το αποτέλεσμα ήταν ότι απαιτήθηκαν τρία χρόνια και οκτώ μήνες για την εξέταση τριών μαρτύρων. Σ'αυτά προστίθεται το διάστημα του ενός έτους που παρήλθε μεταξύ της ημερομηνίας της συζήτησης (16 Οκτωβρίου 1996) και εκείνης κατά την οποία το δικαστήριο εξέδωσε την απόφασή του (14 Οκτωβρίου 1997).

34. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία, όπως εν προκειμένω, η διαδικασία διέπεται από την αρχή της πρωτοβουλίας των διαδίκων, η έννοια του "λογικού χρόνου" απαιτεί να ακολουθούν και τα δικαστήρια τη διαδικασία και να είναι πιο προσεκτικά όταν πρόκειται να αναβάλουν τη διαδικασία, να συγκατατεθούν σε ένα αίτημα αναβολής, να εξετάσουν μάρτυρες ή να τηρήσουν τις προθεσμίες για τη σύνταξη μίας πραγματογνωμοσύνης που κρίθηκε απαραίτητη για

την απόφασή του.

35. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο εκτιμά ότι μία περίοδος επτά ετών και δέκα ημερών για την εξέταση δύο υποθέσεων ενώπιον δύο βαθμών δικαιοδοσίας δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ως συμβατή με την απαίτηση του “λογικού χρόνου”, τον οποίο εγγυάται το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης. Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου αυτού.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

36. Σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 41 της Σύμβασης,

“Αν το Δικαστήριο αποφανθεί ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την μερική μόνον απόσβεση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία εύλογη αποζημίωση.”

A. Ζημία

37. Η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι η διαδικασία δεν θα έπρεπε να υπερβεί τα τρία χρόνια. Στηρίζεται στην υπόθεση αυτή για να υποστηρίξει ότι υπέστη μία υλική ζημία από δύο αιτίες : εκείνη που προκύπτει από τη διαφορά μεταξύ των τόκων υπερημερίας που εισέπραξε και των τόκων που αναγκάστηκε να καταβάλει για τα τραπεζικά δάνεια και εκείνη που προκύπτει από την αδικαιολόγητη παράταση μίας αντιδικίας με την κεντρική τράπεζα. Σε ό,τι αφορά την πρώτη, την οποία αποτιμά σε 11.900.000 δρχ., αυτή ισχυρίζεται ότι οι τόκοι υπερημερίας που

εισέπραξε δεν αρκούν για να καλύψουν την αποστέρηση του κεφαλαίου της στη διάρκεια ενός τόσο μεγάλου χρονικού διαστήματος, εφόσον, όταν ελάμβανε δάνεια, κατέβαλλε τόκους με επιτόκιο πολύ υψηλότερο εκείνου των τόκων υπερημερίας. Ως προς τη δεύτερη, η προσφεύγουσα τονίζει ότι η φήμη της πλημμελούς εκπλήρωσης των συμβατικών υποχρεώσεών της, την αποστέρησε από νέες συμβάσεις και ότι η αδικαιολόγητη παράταση της διαδικασίας της στοίχισε πολύ σε απώλεια εργατωρών. Αποτιμά δε τη ζημία αυτή σε 3.500.000 δρχ.

38. Για ηθική βλάβη, η προσφεύγουσα ζητεί 1.000.000 δρχ.

39. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι αξιώσεις της προσφεύγουσας είναι υποθετικές και μη αποδεικνυόμενες. Υπενθυμίζει ότι η προσφεύγουσα εισέπραξε τόκους υπερημερίας ύψους 8.228.144 δρχ.

40. Το Δικαστήριο δεν αντιλαμβάνεται αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της παραβίασης του άρθρου 6 § 1 και της υλικής ζημίας που υπέστη η προσφεύγουσα. Σε ό,τι αφορά την ηθική βλάβη, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι δεν έχει αποκλείσει την πιθανότητα να υπάρξει, για μία εμπορική εταιρία, μία ζημία άλλη εκτός από υλική που δίνει δικαίωμα για χρηματική ικανοποίηση και που θα μπορούσε να περιέχει στοιχεία τέτοια όπως η φήμη της επιχείρησης, οι διαταραχές που προκλήθηκαν στη διαχείρισή της, καθώς και η αγωνία και η δυσαρέσκεια των μελών των διευθυντικών οργάνων της εταιρίας (*Comingersoll S.A. κατά Πορτογαλίας* [GC], αριθ. 35382/97, § 35, CEDH 2000).

41. Στην παρούσα υπόθεση, η παράταση της επίδικης διαδικασίας πέραν του λογικού χρόνου προκάλεσε στην προσφεύγουσα σημαντική δυσαρέσκεια και παρατεταμένη αβεβαιότητα, έστω και μόνον στη διεύθυνση των τρεχουσών υποθέσεων της εταιρίας, όπως το περιγράφει η προσφεύγουσα.

Αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση, σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 41, το Δικαστήριο επιδικάζει στην προσφεύγουσα το αιτούμενο ποσό, ήτοι 1.000.000 δρχ., για τη ζημία την οποία υπέστη.

Β. Δικαστικά έξοδα και δαπάνη

42. Για έξοδα ενώπιον του Δικαστηρίου, η προσφεύγουσα ζητεί το ποσό των 3.500.000 δρχ., από το οποίο οι 3.000.000 δραχμές για τις τέσσερις σειρές παρατηρήσεων που κατέθεσε και 500.000 δρχ. για την παρακολούθηση της υπόθεσης.

43. Η Κυβέρνηση δεν αποφαινεται επί του ζητήματος αυτού.

44. Αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση και με τη βοήθεια κριτηρίων που απορρέουν από τη νομολογία, το Δικαστήριο επιδικάζει στην προσφεύγουσα το ποσό των 2.500.000 δρχ. για την αιτία αυτή.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

45. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που διαθέτει το Δικαστήριο, το νόμιμο επιτόκιο που εφαρμόζεται στην Ελλάδα κατά την ημερομηνία έκδοσης της παρούσας απόφασης ήταν 6 % κατ'έτος.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. Αποφαινεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.
2. Ορίζει

- α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στην προσφεύγουσα, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 1.000.000 δρχ. (ένα εκατομμύριο δραχμές) για ηθική βλάβη, και 2.500.000 δρχ. (δύο εκατομμύρια πεντακόσιες χιλιάδες δραχμές) για δικαστικά έξοδα και δαπάνη, πλέον οποιουδήποτε ποσού το οποίο μπορεί να οφείλεται για φόρο προστιθέμενης αξίας,
- β) ότι τα ποσά αυτά θα προσαυξηθούν κατά τον απλό τόκο με επιτόκιο 6% κατ'έτος από τη λήξη της πιο πάνω προθεσμίας και μέχρι την εξόφληση.
3. Απορρίπτει, ομόφωνα, το αίτημα δίκαιης αποζημίωσης κατά τα επιπλέον ποσά.

Συντάχθηκε στα γαλλικά και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 20 Δεκεμβρίου 2001 κατ'εφαρμογήν του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού του Δικαστηρίου.

(υπογραφή)

Erik FRIBERGH

Γραμματέας

(υπογραφή)

Françoise TULKENS

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου
εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 21 Ιανουαρίου 2002

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετροτσόπουλος